

hipa. 8. januarja 1819. zvečer ob devetih se je zgrudil sredi književnega dela zadet od mrtvouda. Pokopali so ga pri Sv. Krištofu v Ljubljani ob strani prijatelja Antona Linharta. Prijatelji so mu postavili l. 1827. grobni spominek z latinskim napisom. L. 1839. so ga nadomestili z novim, ki nosi slovenski napis:

*Ne hčere, ne sina
po meni ne' bó,
dovôlj je spomina;
me pesmi pojó.*

To je življenjska zgodovina prvega slovenskega pesnika, ki je bil po izročilu mož, ki so ga poznali, najboljši človek, izbo-ren učitelj, vzoren duhovnik, neumoren učenjak, prava, poštena kranjska duša, domač, veder, ljubezniv in šegav. Pet jezikov je govoril, pisal in učil; poleg slovenskega je poznal še druge slo-vanske jezike. Bil je vešč zgodovinar in starinoslovec, jeziko-slovec in slovničar, da je sam veliki Kopitar tekmoval z njim. Bil je naš prvi umetni in zares narodni pesnik.

(Iz knjižice dr. Pregljeve: Valentin Vodnik svojemu narodu.)

Nace Medja ali Kadar se mi drsamo!

(Konec.)

Pavel Perko.

V.

Sedaj pa sedi Nace Medja pri oknu ter gleda vun. Ves vesel je, ko premišlja, da nikoli ne bo dolgo, ko bodo prišli pobje po klancu dol mimo hiše . . . Počasi bodo prišli, in sram jih bo, ker jih bo razpodil Geri. Žibretov bo zadnji . . . In ko bodo že mimo okna, in bo le Žibretov še tako blizu, da bo lahko slišal, tedaj bo pa Nace Medja hitro odprl okno in mu pokazal rožičke, češ:

»Pa se vendarle !ne drsaš! Zakaj se pa ne drsaš?«

In tedaj se bo Žibretov obrnil in bo nekaj rekel. Nace Medja bo imel pa tedaj že okno zaprto, da bo oni lahko vedel, da ga ne sliši.

Pa Nace Medja sedajle tudi vse po vrsti vé in vidi, kaj se godi na čotočku. — Napravili so bili drsalnico. Sneg so bili lepo pomedli in tudi na bregu so bili sneg odmetali. Ravno se je bilo vse lepo začelo — ko so zaslišali cingljanje. Geri je se prikazal ob prvem vozu . . . To jih je

polilo! Morebiti so upali, da se bo dal preprostiti. In nasproti so mu šli in so ga prosili, da bi se smeli drsati vsaj na enem koncu, medtem ko bodo sekali led na drugem koncu. Geri jih je pa seveda zavrnil — osorno, kot le on zna. In ko so se obotavljali, tedaj je pa Geri vzel bič v roko — vsi drugi pa v dir! Od daleč so mu pa morebili le vpili tisto njegovo pesem:

Geri, Geri,
Domov se poberi!

Pa Geri — čeprav na eno nogo kruljav — jo ubere za njimi, pa maha z bičevnikom in grdo gleda, da se mu kaže belo v očeh.

»Nace Medja! Oj, Nace Medja!«

Glej jih! Tukaj so že! Cela ramunda jih je! In čudno veseli so! Skačejo, vpijejo, se premetavajo in smejejo, kot da se ni pripetilo na Potočku nič posebnega. Veliko desko nesó — videti je, da je šodova doğa. Dva jo neseta, Žibretov Tone pa sedi v kobali na njej in s palico jih priganja, kot da jezdi na konju. In vpije:

»K Medju! K Medju! Nace Medja — hoj! Kje pa je Nace Medja?«

»Nace Medja! Oj, Nace Medja!«

Ves klopčič se vali proti Medjevi hiši. In vse skupaj se ustavi ravno pod oknom, za katerim Nace Medja opazuje . . . Nace Medja se hoče umakniti, pa so ga že zapazili. In vsi vpijejo:

»Nace Medja, drsali se bomo po vašem vrtu! Takó-le po doğah — poglej! Mi gremo domov po dođe! Pojdimo vsak po dogo — vsak po dogo . . .«

Razkropé se. Le Tone in onadva, ki sta ga nosila, ostanejo. Tone se pripravlja, da omotvozi dogo in se zadrše na njej kakor na konju po bregu. Doğa je široka in toliko zakrivljena, da je za drsanje kakor nalašč. Medjev vrt je pa tudi prostor za to! Prav tik hiše se svet polagoma spušča navzdol in nizko doli spodaj preide v plitvo dolinico, ki se na drugo stran toliko dvigne, da bo drsalca samoposebi ustavilo in zadržalo . . . Vse to Nace Medja dobro vé in vidi; zato pa naenkrat odpre okno in zavpije:

»Po našem vrtu se že ne boste!«

Toda Tone — kot da Nace Medja ni rekel ničesar — mirno pri-
vezuje dalje »uzdo« svojemu konju in pripoveduje onima dvema:

»Ej — ta Geri! Ali smo ga, je-li, Andrejče? Ko sem se jaz — ali veš? — obesil na saninec in nisem hotel bežati — je-li? Tedaj je štor-
kljal proti meni in me hotel, ker ni imel drugega pri rokah, kakor to-le dogo . . . Ti si videl, je-li, Andrejče? — Saninec je pa širok, in jaz sem stekel okrog saninca, Geri pa tudi . . . Vsak po eni strani: on gori, jaz doli — on doli, jaz gori . . . To ste se smejali, je-li, Andrejče? Ali si videl? — Potem pa je vrğel dogo proti meni; jaz sem se pa umaknil . . . Potem sem pa dogo pobral in stekel. — Tebe je pa medtem drugi hlapec — je-li, Blaže? — ujel in te opledel trikrat z bičevnikom —«

»Ni me ne!«

»Te je, te je!«

»Trikrat že ne! Samo dvakrat!«

»No, pa dvakrat. — Sedaj pa poglejta!«

Tone že sedi na dogi — motvoz v rokah — pa odriva in prigo-varja kakor konju . . . Onadva mu pomagata. Za Naceta v oknu se pa nobeden ne zmeni.

»Po našem se že ne boste! Po našem se že ne boste!

In ker nič ne pomaža, zalušči Nace Medja okno in hiti vun, da se — ako treba — zakadi v Toneta in mu iztrga tisto desko. Pa zunaj v veži naleti na mater, ki stojé pred pečjo in kuhajo.

»No, kam pa zopet drviš? Ali ne vidiš, da imam lonec v rokah — neroda! Kam pa hočeš?«

»Mati —! Mati, po našem vrtu se že ne bodo!«

»Kdo? Kaj?«

»Po našem vrtu se mislijo drsati. Žibretov ima dogo . . . In drugi so tudi šli po doge, da se bodo po našem vrtu —. Je-lite, da se ne bodo?«

Mati ga obrnejo in ga tirajo nazaj v sobo. Pravzaprav, saj sam rad gre, ker — zdajle bodo videli . . . Naravnost k oknu gresta. Čakajte! Zdajle!

Tedaj se je bil pridrsal Žibretov ravno sredi klanca. Tam sredi klanca pa mu je postala doga nepokorna in, namesto z glavo naprej, se mu je obrnila nazaj, tako da so molele Tonetove nože po bregu navzgor. Tako pa voznja seveda ne gre. Tone krili z rokami, se lovi ob snegu — pa nič ne pomaža: doga zdrči izpod nje, on pa po rokah in po kolenih za njo v dolino . . . To je bilo vse tako smešno, da se je Medjeva mati temu naglas zasmejala. S tem je bila pa Nacetova misel toliko kot pokopana.

Res! Andrejče in Blaže sta porabila ta hip in zaprosila oba hkrati:

»Mati Medjeva, je-lite, da se bomo smeli?«

»Drsajte se, če se hočete! Seveda, če vam doma dovolijo.«

Nace Medja je bil premağan!

V tem so pa že drugi prihajali z dogami na motvozih. In potem se je začelo . . . Ah! In to po Medjevem vrtu! In tako, da se za Naceta Medjo nihče ni zmenil!

VI.

Kadar se mi drsamo! O, kadar se mi drsamo, tedaj je direndaj, da se hiša tresse! Nace Medja pa na peči leži in se kuja. In na ves svet je jezen, ker vse se mu zdi narobe na tem svetu. Žibretov, ki mu je še dopoldne osle kazal, se sme drsati. In vsi drugi, ki se niti zmenili niso zanj, se drsajo tam zunaj, in mati se jim smejejo, nje, pa kregajo in mu pravijo: »Nevoščljivost nevoščljiva!«

»U — u — u!«

»No, le deri se! Kaj ti je sile?«

»Zakaj —? Zakaj se pa drsajo?«

»Se pa še ti! Ali ti mar kdo brani?«

»Pa se nočem!«

»Kakor hočeš! Potem se pa deri! Prav ti je!«

V tem je pa Marička prinesla iz mlina. Vsa zasopla je pripovedovala, kako se tam zunaj drsajo in koliko jih je in kateri so. Nace Medja pa tega ne more slišati. Sredi besede jo ustavi in ji reče, da naj bo tiho. Marička pa ne more razumeti, zakaj Naceta ni poleg. In ga vprašuje, kako in kaj. Nace pa:

»Tiho bodi! Če ne —. Če ne bom tiste tvoje čizme...«

»Kaj boš?«

»Tiho bodi!«

»No, bom pa tiho.«

Marička gre vun in govori z materjo. Vsa vesela pride nazaj in pripoveduje, da mati dovolijo, da se sme tudi on — Nace...

»Pa nočem!«

»Zakaj pa ne?«

»Tiho bodi!«

Marička je sicer tiho, a pri oknu le stoji in vun gleda. In kadar kdo zdrsne raz dilo in se pobira ves bel in zakidan, tedaj si ne more kaj, da se ne bi naglas zasmejala. To pa Naceta neznansko zjezi! Najrajši bi kar pograbil tiste njene čizme in —

»Nace, poglej! Žibretov in Lahov sta se spoprijela in se obdelujeta z kepami!«

»Naj se!«

»Hahaha! Ograncev se je zadržal médnja in ju podrl!«

»Naj ju! Tiho bodi!«

Marička ga ne razume. Ali je bolan? Ali ga je pa kdo razjezil? — In kaj ji pride na misel? Pod streho na opažu je kup starih dog od lanskega leta, ko se je bila rzsula tista kad za zelje, in je Kovačev Joža rekel, da ni vredno popravljati je, ker je že večina dog razjedena od črvov in strohnela.

»Nace, gori na opažu so doge... Ali veš: od lanskega leta!«

»Kakšne doge?«

»Od kadí, ki se je bila sesula.«

»Saj je Kovačev Joža —«

»Ni ne! Jaz pa vem —! Ker so bile doge strohnele... Ali greva —?

Ali ti grem po eno?«

»Saj jih ni!«

»Pa boš videl!«

Marička steče vun in zleze po lestvi pod streho. Že šari in ropotá Nacetu nad glavo... Pač — tedaj se spomni tudi Nace, da so bili spravili oče tiste doge pod streho, češ, da bodo še kedaj za kak škaf ali kaj takega. Doge so — in še lepe in dolge in široke so nekatere!

Ko bi —? O, gotovo je katera širša kot je Žibretovega. Ko bi šel in se zadržal med druge?! Za tako drsanje so cokle tudi dobre! In removci tudi, ker se ž njimi še močneje upira v sneg.

Nace dvigne gavo . . . Poslušaj, kako ropotá Marička z deskami . . . In tam zunaj vpijejo in se smejejo.

V hipu je pokonci! Izza peči na klop! Nogavice in cokle na noge — ena, dve! Potem pa v vežo in po lestvi pod streho! Doga! Dobra je! Sedaj pa dol in —.

V veži naleti na mater. Za hip se ustavi.

»Mati, jaz se bom tudi.«

»Saj sem rekla,« odgovori mati.

»Ho! O —! Hoho!«

VII.

To je veselje! Ho, to bi bil nespameten, kdor bi sedaj ležal na peči in se kujal! Drsanje! Z dogami! V coklah z removci! Ho!

Vročje je Nacetu Medju, da mu znoj zaliva tilnik. Roke so mu rdeče in tople, da se kadí od njih. Sneg je sicer mrzel, pa se kar topi pod rokami, še preden ga človek zažabi . . . Desno coklo, ki je nekoliko prevelika, je izgubil Nace že dvakrat; v sneg se je zapčila — in kdo bo imel čas, rvati jo, kadar dogá drči ko blisk, in ko je tropa drugih za njim, ki preté, da ga pogazijo, ako se ustavi. Prekotalil se je Nace Medja že štirikrat; dvakrat čez glavo, dvakrat ga je pa zaneslo v stran in ga vrglo čez mejo. Enkrat so povozili drugi nježa, trikrat pa on druge . . . Enkrat se je pa vse skupaj zamotalo v klopčič in se valilo kakor živa kepa navzdol, tako da je bil spodaj zdaj eden, zdaj drugi . . . Enkrat je bila pa zdrčala deska izpod nježa, ko je bil sredi klanca; v zadnjem hipu jo je še ujel z roko, prekotalil se naprej in — par krepkih pogonov — in sedel je zopet na njej in jo vižal navzdol . . . Drugikrat je pa Tonetu, ki ga je hotel prehiteti, ugrabil dogo in jo izrval izpod nježa. Drugič je pa Tone zgrabil za njegovo coklo, da ga potegne v stran, pa mu je sama cokla ostala v rokah.

Mati in Marička stojita na stopnicah in se smejeta. Kadar pride Nace z desko na vrh, ga pa! dražita, da zna Tone bolj. On pa — Nace Medja — tega ne dá veljati. Stavi, da se bo sredi dira zaobrnil z desko vred, ne da bi desko izgubil izpod sebe. In res — posreči se mu! Vsi obstanejo in ves šunder utihne tačas, ko se Nace Medja zavrti s svojo desko . . .

A čudno je bilo tedaj! Nace Medja si še danes s tesnobo predstavlja, kako se mu je vse tako čudno zavrtelo pred očmi tisti čas . . . Domača hiša se je vrtela daleč nekje gori, tako da se je streha čudno zapotegovala v kolobar, kot da je iz testa. Mati in Marička sta se — stoječ na stopnicah — zibali s hišo vred. Marička je migala z rokami, kot da se lovi, da ne pade. Pod stopnicami je pa stal Tone in se opiral na svojo dogo; ker tudi nježa je nekam sukalo in potegovalo . . .

In vsi drugi, kar jih je stalo pred hišo — cel živ trop in klopčič — so se gnetli kakor testo in plesali v kolobarju. O, to, je bilo čudno tistikrat! In tega ne zmore vsakdo! Niti Žibretov Tone, četudi je leto starejši!

In tam spodaj v dolinici — bilo je prav tistikrat, ko se je Nace Medja tako izkazoval! Tam spodaj — sam Bog ve, odkod se je tačas vzel? — je stal pred njim sam živi — Reberšek s čevljarskim stolom

na rami! Reberšek in Luka, njegov pomočnik! Stopila sta bila izza meje prav v tistem trenutku, ko se je Nace Medja, zavrt v oblak snega, pridrsal v dolino. In — ker se ni mogel ustaviti o pravem času — se je zaletel Reberšku ravno pod nože... To je bilo vse skupaj tako brž, kot bi človek pogledal kvišku. In ravno tako brž — preden je še Nace Medja vedel, kako in kaj — mu je nekaj posnelo kučmo in mu podrsnilo po temenu, da je zastokal od bolečin. Reberšek je pa stal pred njim in se smejal, da mu je nagajivost kar sikala iz majhnih njegovih oči.

»Ali je bila sladka?«

»Ne.«

»Ali hočeš še eno?«

»Ne.«

»Ná! Pa jabolko!«

To pa že! Ker jabolko je bilo zares lepo, in Nace Medja se je tačas spomnil, da je pravzaprav res lačen. Reberšek se mu je smejal. Med svojo robo je šaril, kot bi nekaj iskal.

Obrnil se je potem in rekel:

»No, ali jih sedaj bova?«

»Kaj?«

»Porezala?«

»Koga?«

»Prste.«

»Ne. Imam rajši cokle. Poglejte!«

In Nace Medja je stekel po bregu, da pokaže Reberšku še enkrat, kako se zna drsati tudi brez čevljev in brez štandartov. Ko kmalu potem zadrvi po bregu — moško sedeč na dogi — dvigne coklo, zdaj desno, zdaj levo, in vpije za Reberškom:

»Tudi cokle so dobre! Tudi cokle so dobre! In removci tudi!«

Tako je, kadar se mi drsamo! — —|

Kako je pa, kadar se mi nehamo drsati?

Tedaj je pa drsališče, kakor da je šla vojska mimo in pustila za seboj samo podrtijo. Sneg je deset metrov naokrog zmlet in stlačen, da je le še moka in sipina. Ponekod zijajo iz snega mogočne udrtine, ki so se odprle noter do trde zemlje, tako da strmi sedaj tratina kakor črno oko na dan. Doge, motvozi, palice in druga drsalska priprava leži razmetana podolž in počez . . . Tudi drevesa v bližini kažejo znake ran, nekatera okorna peta se je zadela mimogrede ob nje in jim posnela kožo ob deblu. Sicer je pa vsa okolica čudovito tiha. Tako je, kot da je mahoma vse izumrlo, ko je vendar ondi pravkar še vse živelo in vrvelo. Znotraj v hiši se pa ob peči suše mokre nogavice, pod klopjo pa samevajo cokle, ki so za ta dan opravile svoje delo. In Nace Medja? Vprašajte Maričko, ki je zložila tisti dan o njem tole pesem:

Gori na peči pa nekaj leži,
pa usta široko odprta drži.
Pa takó smrči,
pa takó ječí,
na peči naši,
da mislil bi kdo, da straši.
Pa nič ne straši,
pa nič ne ječí —
le naš Nace na dilah spi!

